

Коли відпускають з останнього, п'ятого уроку — це не привілей для двох хорошисток — тебе і твоєї подруги Станіслави (вона знає, що в неї дивне ім'я, але їй з ним окей). Класна керівниця видала вам «вітальні набори», які треба рознести по району, — чотири листівки, чотири газети, чотири адреси чотирьох ветеранів. Дев'яте травня, до речі, вже післязавтра.

Гаразд, деякі речі потрібно пояснити. Можливо, тепер це шокує — але так, вас, двох п'ятикласниць, відправляють ходити по чужих хатках, і ні, ви не знайомі з людьми, в чій двері доведеться стукати. Ви навіть точно не знаєте, де розташовуються деякі з адрес.

Чи дивує тебе це завдання? Певно, деякі запитання з'являються, та озвучувати їх ти не поспішаєш. На вулиці кінець дев'яностих, наближається літо, але всі говорять про міленіум, який трапиться взимку, через пів або через півтора року — про це люди ніяк не домовляться.

***

Загалом, ти починаєш підозрювати, що у вас дивна школа — наприклад, дотепер у цій і лише в цій з відомих тобі шкіл діє піонерська організація. В піонери беруть не всіх, наприклад, тебе не взяли за трійку з російської мови в першій чверті. Потім ти виправила на чотири, але в піонерки перехотілося.

Втім, ця школа вважається найкращою в районі, який радше є окремим робітничим селищем. Район з трьох боків оточений степом, а з четвертого, над дорогою в центр, нависає завод.

Чи впливає на місцевих жителів таке оточення? О так! — і ось близький тобі приклад. Діти працівників заводу звільняються від оплати за музичну школу й можуть користуватися бібліотекою заводського (єдиного в районі) Палацу культури. Хоча всі, кого ти знаєш, мало цікавляться музикою, та й книги у них не в пріоритеті. На відміну від тебе, бо ти знаєш, коли санітарні дні в усіх чотирьох доступних бібліотеках.

Словом, те, що батькам не пощастило влаштуватися на завод, ставить тебе в непривілейоване положення. Здається, мама сама це усвідомлює, бо мусить перебиватися репетиторством — викладач математики в ПТУ отримує менше, ніж прибиральниця на заводі. Батько просто ненавидить цей район, де народився й «застрягнув, мов котячий кіготь в килимі». Він працює автомеханіком, і робота то є, то немає. Батько каже, що радо звідси поїхав би хоч зараз, і щоразу, коли він цідить це крізь зуби, ти підозрюєш, що їхати він збирається без вас.

Всі ці сімейні негаразди здаються цілком вирішуваними — от би тільки хтось із них влаштувався на завод.

***

Добре, а що тоді казати про степ? На південь у степу — кар'єри, на захід — ставок, на північ — ріка, усюди — шипши-на. Перші шкільні історії в тебе пов'язані саме з шипшиною.

Ось вас, першачків, приводять у просторий зал їдальні, збоку — сцена, в моменти, коли потрібно показати концерт, руками старшокласників до неї просто переставляють стільці, якщо є зайві (стільці, але часом і старшокласники) —

штабелюють біля вікна. Поруч з розхитаними дверима ідальні стоїть стіл, на ньому дві величезні алюмінієві кастрюлі й таця зі склянками, у каstrулях — безплатний шипшиновий чай, який повинен уберегти від сезонних хвороб. Вам докладно пояснюють, мовляв, цієї осені ви, першачки, п'єте чай задурно лише тому, що хороші старші дітки (ті самі, які при зустрічах у коридорі викликають у вас напади паніки) принесли по пів кіло шипшини. Проте наступного року ви зробите те саме й станете повноцінними членами шкільної зграї.

Оце пів кіло більшість сприймає цілком серйозно, окремі учні готові носити шипшину мішками й зневажати кожного, хто не вступає у гру. В середній школі точиться найзапекліша ворожнеча: в класах висять схеми з динамікою змагання, більше схожі на військові мапи, школярі ходять з переколотими пальцями, сім'ї влаштовують колективні забіги в степ. У вихідний напередодні дня ікс на одному пагорбі стоять представники ворожих класів (ось де справжня класова боротьба) і пристрасно обривають ще зовсім тверді плоди. Якщо в родині є кілька дітей шкільного віку, то рвати треба вдвічі більше або вирішити, кого більше любите чи хоча б на кого ставите.

Парадокс, але шипшиновий чай школярі п'ють, лише якщо немає п'яти копійок на нормальний — підсолоджений чорний.

Проте на шипшині все не закінчиться — після неї будуть ярмарки, осінні бали, новорічні ялинки, спектаклі, брейнринги, стінгазети, поробки, малюнки, конкурси чистоти й багато іншого. Хоча ніщо не викликає такого азарту, як змагання за найчистішу дошку й підлогу, навіть спорт (бо ви бачили, в якому стані шкільний стадіон? і це найкраща в районі ЗОШ), а ось хто не підняв стільці, паскуди, хто розтоптав крейду, хто приклеїв жуйку на

батарею, у кого сміття в парті — це важить, і як же щастить старшим класам, у яких парти без шухляд.

Воно й не дивно, що саме в цю школу голова місцевої ветеранської організації приносить газети для ветеранів. Гроші на листівки збирають учні.

***

Ви зі Станіславою виходите зі школи, тримаючи в руках по два «вітальні набори». Щойно ви ледь не посварилися через те, кому їх нести, врешті домовилися розділити, але ти гостро сприйняла сварку, відчуваєш власну неправоту, від чого в горлі досі клубок. Не змовляючись, звертаєте за школу, потрібний двір близько, йдете мовчки — пауза вимушена, натягнута, і ти просто глибоко дихаєш, намагаючись відігнати сльози, думаєш про хороше, про те, що закінчується надокучливий шкільний рік із соплями та бухиканням, мокрими ногами та холодними руками. Цьогоріч знову вигнали на весняні канікули раніше, бо батареї ледве гріли, а коли ви повернулися, було все одно не дуже тепло, і якимось непомітно прийшов цей травень з Днем Перемоги, з обов'язковим мітингом біля пам'ятника.

Цікаво, що квітне цього разу? Весна пізня, але навряд тюльпани достоять, точно не прості червоні — можливо, сортові; якщо весна геть рання, то бувають півонії, та найчастіше бузок — білий і ліловий, бузок є майже завжди, але бувають скрутні випадки, нічого немає і не зрозуміло, що нести на той пам'ятник. Батьки злі, хоч бери й рви кульбаби, вони б і нарвали кульбаб, але, кажуть, хтозна, що в голові у тих вчительок, дітям ще рік закривати, самостійні, мати їх, контрольні. І хтось з батьків її однокласників матюкаючись заплатить на базарі за гвоздики, хтось сходить до родичів аж на хутір — він у ямі, там свій

мікроклімат і якісь квітки вже розцвіли, чийсь винахідливі батьки наламають невести*, через це вчительки морщать носи, але варто відзначити, невеста має чудовий вигляд, набагато кращий за них самих.

***

Ви досить швидко приходите в перший двір, і ти перериваєш мовчанку — звіряєшся Станіславі, що за четвертою адресою живе жінка-ветеран з таким самим прізвиськом, як у тебе. Приймаючи листівки, Станіслава цього навіть не помітила. Ти захоплено повторюєш «жінка-ветеран» і «моє прізвисько». Ти вже уявляєш знайомство з ветеранкою і покладаєш на нього багато сподівань.

— Знаєш її? — байдуже запитує Станіслава, піднявши брівки.

У тебе знову падає серце — холодність подруги ранить, і добре, що ви саме заходите в під'їзд.

Двері першої квартири відчиняє чолов'яга років сорока. По жовтих шпалерах передпокою повзе товстий тарган, і Станіславу пересмикує, ти розумієш, що зараз вона заверещить. На мужику брудна майка, він неголений і загалом схожий на бодун з ранньої жаданівської прози, але жаданівську прозу ти прочитаєш лише років за сім, тому точніше сформулювати не можеш.

Мужик вислуховує вас і кличе величезного діда-ветерана, який так само мовчки слухає, киває і забирає листівку з газетою. Ви з полегшенням зітхаєте, коли двері зачиняються, і прожогом летите сходами вниз.

Після цього Станіслава трохи попускається й починає лопотіти без зупинки, вочевидь виміщаючи пережитий стрес.

* Наречена (рос. *невеста*) — народна назва спіреї Вангутта.

***

Ви вибігаєте з двору й не змовляючись ідете в бік наступної адреси. Станіслава без кінця говорить про прусака, ти підтакуєш. Коли набридає, запитуєш, чи у неї в родині є ветерани, — Станіслава не знає, і їй це не дуже цікаво. Ти здивовано думаєш, як це взагалі може бути нецікаво. Наприклад, ось твій прадід пропав безвісти на початку війни, а до тієї війни був ще на одній — на фінській, інформації про нього набагато, але принаймні це тобі відомо. На пам'ятнику є табличка, де третій знизу напис — його прізвище та ініціали, зазвичай квіти ти відносиш саме під неї.

Але ось друга адреса — двоповерховий будинок, колишня комуналка, на крайній вулиці перед приватним сектором. Ви знаходите квартиру на другому поверсі, дзвоните тричі, але ніхто не виходить. За сусідніми дверима чуються кроки, а потім ви майже фізично відчуваєте, як хтось довго дивиться у вічко. Врешті двері відчиняє змучена жінка віку ваших матерів, забирає листівку з газетою і каже, що дедушка в лікарні — забрали тиждень тому, і дедушка звідти вже навряд повернеться. На цих словах у тебе розширюються очі, бо ти відразу розумієш, що це означає, а Станіслава напозір абсолютно спокійна. Коли ви виходите з будинку, ти починаєш говорити про жінчині слова, але подруга, схоже, байдужа до долі дедушки або чомусь вперто не розуміє натяків.

***

У приватному секторі квітнуть дерева. Ти добре знаєш цей мікрорайон, бо тут живе твоя баба. І хоч Станіславі не дуже цікаво, розказуєш, що раніше ці вулиці були окремим сектором, крайній під степом куток називався Вершиною, теперішня Котовського — Запарівкою. На цьому лекція з краєзнавства закінчується, тому що ви не можете знайти потрібний будинок. Вулиця є — проте від будинку номер

три лишилися тільки фасадна стіна та фундамент. Ви навіть обережно заходите у двір і зазираєте за стіну: посеред залишків дому росте вишня — зовсім невисока, але квітуча.

Ти вголос складаєш історію про те, що в цьому будинку жив ветеран, але потім помер і будинок розвалився. Ви йдете далі вулицею, аж раптом виявляєте, що збоку від неї відгалужується провулок з такою ж назвою. В провулку також є третій номер — очевидно, вам просто дали неправильну адресу.

Хвіртку будинку номер три вам відчиняє дівчина й відразу запрошує у двір. Виявляється, що тут живе сім'я розміром з невелику хіпівську комуну, їх справді дуже багато, особливо жінок, і вони всі схожі — в хустках, навіть молоді, у довгих затяганих спідницях. Розмовляють дуже голосно та одночасно, російською з німецьким акцентом, дякують за листівку й газету, кажуть, що їхній прадід зараз спить, а взагалі — він перший приїхав на цю землю, тут одружився й народив п'ятьох дітей, і всі навіть вижили, і дочки прадіда теж народжували переважно п'ятьох, п'ять тут щасливе число, і це звучить якось так малоймовірно, що навіть ти, хоч і любиш слухати людей, починаєш сумніватися. Діти вищать, якась баба пропонує сир з медом, молода вагітна дівчина сидить навпочіпки й плете віники з дерези. І далі жінки у дворі говорять вам, що той дід-ветеран був фельдшером, а за сумісництвом танкістом, дійшов до Братислави або Праги, тут вони не доходять згоди, починається суперечка, ви зі Станіславою швидко прощаєтесь й тікаєте.

***

— Цікаво, що скаже мені жінка-ветеран? — запитуєш ти.

Ви йдете травневою вулицею, дорога вузька, з обох боків нависають яблуні, ви немов рухаєтесь білим пахким тунелем, який до того ж гуде бджолами.

Станіслава мовчить, вона втомлена й хоче пити. Ти знаєш тут один колодязь, і, якщо все правильно пам'ятаєш, він навіть розташовується на тій самій вулиці, яка вам зараз потрібна.

Це чудовий колодязь майже на горі — його тобі показала баба.

Твоя подруга роздратовано дивиться на наручний електронний годинничок і говорить, що цей похід загалом — дурна ідея, бо п'ятий урок скінчився, і вона сиділа б уже вдома і їла б суп з фрикадельками, а потім смажену курку з картоплею, компот і морозиво. Ти думаєш, як у Станіславу стільки вміщається, схвильована її роздратуванням, і пропонуєш скоротити дорогу городами, але її це ще більше дратує, бо вона не якась бомжиха, лазити оце городами, ще хтось подумає, що вона полізла красти, а раптом собаки (тут ти погоджуєшся, бо собак боїшся). Наприкінці Станіслава договорується до того, що листівки приватним сектором ти могла рознести сама, а їй лишити ті адреси, що в багатоповерхівках. Це так несправедливо, адже вчителька відправила вас удвох, а ти сама бачила, як її налякав мужик з тарганами. І хоча цього разу її випад може знову довести тебе до сліз, ти раптово зупиняєшся й твердо говориш: «Йди». «Куди йди?» — спантеличується Станіслава. «Додому йди, я далі сама».

Станіслава мовчить, а потім знічено кидає, що піде до кінця, і змінює тему. Навіть коли ви звертаєте не туди, вона терпляче це зносить і таки дозволяє провести себе повз городів на потрібну вулицю.

***

Будинок за четвертою адресою ремонтують — перекладають дах і добудовують веранду. Проте ви бачите розпал робіт — не будівельників. З двору чути голоси та радіо, ти